

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА НЕЗАЛЕЖНОСТІ СУДДІВ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ПРАВОСУДДЯ (НА ПРИКЛАДІ АЗЕРБАЙДЖАНСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ, УКРАЇНИ ТА РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА)

Ахундова К. А.

Метою даної статті є визначення особливостей забезпечення відповідальності та незалежності суддів при здійсненні правосуддя у межах правового поля Азербайджанської Республіки, України та Республіки Польща.

Встановлено, що правові основи забезпечення незалежності та відповідальності суддів при здійсненні правосуддя в Азербайджанській Республіці, Україні та Республіці Польща відтворюють основні надбання з цього приводу міжнародного законодавства, хоча й мають певні відмінності функціонального й формального характеру. При цьому детермінація категорій незалежності та відповідальності суддів у контексті забезпечення належного функціонування судової влади чітко простежуються у міжнародному законодавстві.

Підтримано науковий підхід, за яким включення нормативного матеріалу, який закріплює незалежність судів та суддів, у конституційні положення є вагомим фактором дотримання прав громадян на захист прав і свобод незалежним судом, що відображено в конституційних нормах всіх трьох країн. Звернена увага на конституційно-правове формування засобів реалізації недоторканості суддів через встановлення спеціального правового режиму притягнення їх до відповідальності.

В межах спеціального законодавства, що детермінує правовий статус суддів, виокремлено загальні та спеціальні правові режими реалізації змісту незалежності суддів, а також їх кореляції у проекції на сутність недоторканості суддів у поєднанні з визначенням формальних за змістовних елементів процедури притягнення наведених посадових осіб до юридичної відповідальності.

В рамках національних правових режимів розглянутих країн детерміновано особливості притягнення до відповідальності суддів з огляду на їх професійну діяльність та за вчиненні правопорушення поза нею, що опосередковує реалізацію змісту недоторканості та імунітету таких посадових осіб. Окремо виділено процедуру притягнення до кримінальної та дисциплі-

нарної відповідальності суддів, детерміновано причини, підстави, процедуру та суб'єктів здійснення наведеного провадження, де вказано на спеціальний статус органів, що забезпечують досягнення соціального компромісу у впливу на судову владу з боку суспільства у поєднанні з конструкцією забезпечення недоторканості суддів. В Україні таким органом є Вища рада правосуддя, в Азербайджанській Республіці - Судово-правова рада, в Республіці Польща - Національна судова рада.

Ключові слова: незалежність судів та суддів, недоторканість суддів, відповідальність суддів, судова влада, правосуддя, міжнародний, національний, правовий режим.

Akhundova K. A. Peculiarities of ensuring the responsibility and independence of judges in the administration of justice (on the example of the Republic of Azerbaijan, Ukraine and the Republic of Poland)

The purpose of this article is to determine the peculiarities of ensuring the responsibility and independence of judges in the administration of justice within the legal framework of the Republic of Azerbaijan, Ukraine and the Republic of Poland.

The author establishes that the legal framework for ensuring independence and responsibility of judges in the administration of justice in the Republic of Azerbaijan, Ukraine and the Republic of Poland reflects the main achievements of international legislation in this regard, although they have certain functional and formal differences. At the same time, the determination of the categories of independence and responsibility of judges in the context of ensuring the proper functioning of the judiciary is clearly traced in international law.

The author supports the scientific approach according to which the inclusion of regulatory material enshrining the independence of courts and judges in constitutional provisions is an important factor in ensuring that citizens' rights to protection of rights and freedoms by an independent court are respected, which is reflected

in the constitutional provisions of all three countries. Attention is drawn to the constitutional and legal formation of the means of realization of judicial immunity through the establishment of a special legal regime for bringing them to justice.

Within the framework of special legislation which determines the legal status of judges, the author distinguishes general and special legal regimes for realization of the content of judicial independence, as well as their correlation in the projection on the essence of judicial immunity, combined with the definition of formal and substantive elements of the procedure for bringing the above officials to legal liability.

Within the framework of the national legal regimes of the countries under consideration, the author determines the specific features of bringing judges to liability with regard to their professional activities and for offenses outside of them, which mediates the realization of the content of immunity and immunity of such officials. The author separately identifies the procedure for bringing judges to criminal and disciplinary liability, determines the reasons, grounds, procedure and subjects of such proceedings, and points out the special status of bodies ensuring the achievement of social compromise in the impact on the judiciary by society in combination with the structure of judicial immunity. In Ukraine, such a body is the High Council of Justice, in the Republic of Azerbaijan - the Judicial and Legal Council, in the Republic of Poland - the National Judicial Council.

Key words: *independence of courts and judges, immunity of judges, responsibility of judges, judiciary, justice, international, national, legal regime.*

Постановка проблеми та її актуальність.

У відповідності до ст. 10 Загальної декларації прав людини та ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод кожній особі гарантується право на захист посередництвом справедливого розгляду відповідної справи незалежним і безстороннім судом. Тобто, фактично у цих фундаментальних нормативно-правових актах визначені характерні риси суду сучасної країни, як єдиного органу публічної влади, що забезпечує реалізацію її функції правосуддя. У зв'язку з цим постає питання всебічної імплементації наведених норм у правове поле країн сучасності, зокрема Азербайджанської Республіки, України та Республіки Польща.

Безумовно, зміст поєднаних понять незалежності і безсторонності суду як оціночних ознак судової влади мають спільні та взаємодоповняльні риси, оскільки у випадку безсторонності особи, яка приймає певне рішення, мова йде про формування нею думки з огляду на об'єктивні факти, не ґрунтуючись на власних переживаннях та почуттях, що ототожнюється з такими

синонімами як неупереджений, справедливий, а за умови незалежності особа робить відповідний висновок самостійно без ознак впливу на цей процес та його результат певних сторонніх осіб чи інших факторів. Тобто, з викладеного простежується в певній мірі суб'єктивний характер поняття «незалежний» при формуванні певного рішення, у даному випадку судом, та дещо більше об'єктивний характер поняття «безспірний», що підкреслює взаємодоповняльний та досить суміжний характер обох термінів.

Водночас питання притягнення до відповідальності судді, як невідворотний інструмент забезпечення рівності всіх перед законом, свідчить про наявність деяких протиріч між наведеними вище категоріями та потребує винайдення певного балансу на користь перш за все фундаментальних принципів незалежності та безсторонності суддів як носіїв судової влади тієї чи іншої країни.

Саме тому постало питання дослідження проблем, пов'язаних з особливостями забезпечення відповідальності та незалежності суддів при здійсненні правосуддя у межах правового поля Азербайджанської Республіки, України та Республіки Польща.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Питання детермінації особливостей забезпечення відповідальності та незалежності суддів при здійсненні правосуддя були предметом дослідження низки вчених. Серед останніх загальним ознакам та змісту незалежності суддів присвячені праці наступних: В.В. Берча, Д.М. Белова, Ю.М. Бисаги (конституційно-правові засади забезпечення незалежності судді Конституційного Суду України) [1], О.В. Драгневич (сутність та зміст імунітету судді) [2], В.М. Кравчук та О.М. Юхимюк (незалежність суддів у змісті статусних принципів правового статусу суддів) [3], І.В. Пивовар (незалежність суддів у контексті сучасних правових реформ) [4], С.І. Пушкар (сутність та зміст незалежності суддів як гарантії їх діяльності) [5].

Сутність та значення відповідальності суддів у співвідношенні з незалежністю досліджувались: Антонюк Н., Верба-Сидор О., Пашук Т., Рабінович С. (незалежність і дисциплінарна відповідальність суддів з позиції міжнародних стандартів й національної практики) [6], Ю.М. Бисага, І.С. Пирого (повноваження Вищої Ради правосуддя у сфері притягнення до юридичної відповідальності суддів) [7], О.М. Овчаренко (теоретичні та практичні питання юридичної відповідальності суддів) [8], О.Д. Новак (особливості дисциплінарної відповідальності суддів) [9].

Аналіз проведених досліджень підкреслює досить глибоке вивчення питання незалежності та відповідальності суддів у контексті забезпечення існування судової влади та належного здійснення правосуддя. Разом з тим, виникає потреба у прискіпливому вивченні наведених категорій у взаємозв'язку та у проекції на законодавчий та практичний досвід таких сучасних країн як Азербайджанська Республіка, Україна та Республіка Польща.

Метою даної статті є визначення особливостей забезпечення відповідальності та незалежності суддів при здійсненні правосуддя у межах правового поля Азербайджанської Республіки, України та Республіки Польща.

Виклад основного матеріалу. Окрім наведених, зміст незалежності суду та суддів був відображений у низці інших визначальних міжнародних нормативно-правових актах. Так, в межах Основних принципів незалежності судових органів, схвалених резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї ООН від 29 листопада та 13 грудня 1995 року, відтворені загальні положення щодо сутності принципу незалежності судових органів та його взаємопов'язаності з такими його проявами функціонального характеру як: свобода слова та асоціацій; кваліфікація, підбір і підготовка; умови служби та термін повноважень; професійна таємниця та імунітет; покарання, усунення від посади і звільнення.

Пролонговані викладені декларативні положення у нормах рекомендацій № (94) 12 «Незалежність, дієвість та роль суддів», схвалених Комітетом Міністрів Ради Європи від 13 жовтня 1994 року, серед принципів, які безпосередньо мають відношення до змісту незалежності суддів, вказані: належне нормативне підґрунтя у формі конституційних приписів та положень інших законодавчих актів у відповідних інтерпретаціях, що впроваджують вимоги цих рекомендацій у національне законодавство, зокрема через включення їх безпосередньо до системи певного внутрішнього національного права; дієвість механізму взаємодії та відмежування судової влади від виконавчої і законодавчої у структурі публічної влади; ефективність кадрової політики формування суддівського корпусу й відповідного професійного зростання цих осіб через певні процедурні та функціональні механізми, у тому числі контрольо-наглядового характеру; усунення будь-яких перешкод у прийнятті рішення в рамках правосуддя відповідним суддею через певні конструкції організаційного та правового характеру;

функціонування дієвого механізму розподілу справ серед суддів відповідного суду; виключність переліку підстав увільнення судді від провадження у справі та імперативність й чітке унормування самого порядку увільнення.

Вельми практичне та раціональне значення має Європейська Хартія про статус суддів від 10 липня 1998 року, яка в рамках уніфікації підходів європейських країн до законодавчого визначення правового статусу суддів в Європі задекларувала як основні засади реалізації змісту незалежності та безсторонності суддів, так і специфіку прояву вказаних категорій в рамках наступних складових правосуб'єктності суддів: відбір, призначення на посаду та початкова підготовка; призначення на посаду та неможливість переведення; підвищення по службі; відповідальність; винагорода за працю та соціальний захист; припинення перебування на посаді. При цьому, чітко простежуються серед чинників складової змісту незалежності суддів особливості притягнення їх до відповідальності у межах визначених рамками міжнародного законодавства вимог. Тобто, де-факто розвивається кількісне та якісне наповнення такої значимої правової категорії як незалежність суддів, де зміст та процедура притягнення вказаних посадових осіб до відповідальності займає досить значиме місце.

Висловлені міркування щодо міжнародної нормативно-правової основи існування інституту незалежності суддів при здійсненні правосуддя, вочевидь, у повному обсязі має бути імплементовано у правове поле відповідної національної правової системи держав сучасності, на прикладі таких країн як Азербайджан, Україна та Польща.

Дійсно, дотримуючись задекларованих у рекомендаціях Комітету Міністрів Ради Європи № (94) 12 «Незалежність, дієвість та роль суддів» положень, конституційні норми зазначених країн послідовно впровадять принцип незалежності та безсторонності суддів в якості основної засади здійснення правосуддя у національному судочинстві. При цьому, слушним є науковий підхід, за яким включення такого нормативного матеріалу у конституційні положення є вагомим фактором дотримання прав громадян на захист прав і свобод незалежним судом [5, с. 338-339], який підтриманий змістом судової практики Конституційного Суду України на прикладі рішення від 3 червня 2013 року № 3-рп/2013 [10].

В межах розділу VIII «Правосуддя» Конституції України незалежність регламентована у контексті: 1) унормування сутності даного принципу правосуддя разом із недоторканістю судді (ст. 126);

2) прояв цієї категорії поряд з верховенством права у процесі здійснення судочинства через його відповідні основні засади (ст. 129); 3) повноваження Вищої ради правосуддя, на яку покладені функції із забезпечення незалежності суддів (ст. 131).

Поряд з наведеним, сутність незалежності суду та суддів проектується на правовий статус Конституційного суду України (ст. 147) та його суддів (ст. 149). Зміст ст. 126 серед засобів забезпечення незалежності та недоторканості суддів містить також і спеціальний механізм притягнення таких осіб до відповідальності, а також недопущення притягнення до такої за ухваленим судовим рішенням, окрім вчинення злочину або дисциплінарного проступку.

Натомість, Конституція Азербайджанської Республіки містить втілення принципу незалежності судів та суддів саме у контексті розмежування гілок влади на законодавчу, виконавчу та судову, де кожна незалежна від іншої в межах власних повноважень (ст. 7). Водночас, на відміну від Основного Закону України у ст. 127 Конституції Азербайджанської Республіки незалежність суддів розглядається поряд з основними принципами й умовами провадження правосуддя, а сутність їх недоторканості розглядається у ст. 128. При цьому в змісті першої з наведених статей незалежність суддів інтерпретується через відображені у рекомендаціях Комітету Міністрів Ради Європи № (94) 12 «Незалежність, дієвість та роль суддів» вимоги, що, як було зазначено вище, відтворено й в межах розділу VIII «Правосуддя» Конституції України. До того ж, на відміну від українського законодавства, азербайджанське пролонгує згадані положення ст. 10 Загальної декларації прав людини та ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод щодо комплексного підходу до сприйняття категорій незалежності та безсторонності в якості складової правосуб'єктності суду та судді й ознаки правосуддя, як відповідної процесуальної діяльності. У наведеній статті серед структурних елементів реалізації принципу незалежності суддів у площині забезпечення їх недоторканості визначена спеціальна модель притягнення цих посадових осіб до кримінальної відповідальності, яка має чіткі межі та суворо формалізовану в рамках спеціального закону процедуру.

Конституція Республіки Польща містить схожу модель унормування сутності судової влади з огляду на її структурованість поряд з законодавчою та виконавчою, де вона реалізується

через відповідну діяльність судів та трибуналів (ст. 10). Зміст, форма та решта атрибутів діяльності судової влади безпосередньо деталізовані в розділі VIII «Суди та трибунали», де зокрема детермінується фундаментальний принцип діяльності судів - забезпечення незалежності суддів (ст. 178), у тому числі через здійснення спеціальної процедури притягнення їх до відповідальності, зокрема кримінальної (ст. 181).

Таким, що подовжує впровадження правової визначеності у реалізації змісту незалежності суддів в Азербайджанській Республіці, необхідно визнати Закон АР «Про суди та суддів», який виокремлює поряд із загальними також і спеціальні положення, що детермінують сутність незалежності як судів загалом, так і безпосередньо суддів, що є носіями судової влади в даній державі. Зокрема, серед загальних положень необхідно відзначити: 1) забезпечення реалізації змісту конституційних норм щодо незалежності, як основної ознаки судової влади у структурі розподілу всіх гілок публічної влади та як визначальної риси правосуддя (преамбула); 2) взаємозв'язок правосуддя й відповідного правового статусу суддів за умови незалежності останніх (ст. 8); 3) відокремленість судів як різновиду юридичної особи публічного права від решти подібних суб'єктів в якості складової змісту їх незалежності (ст. 19); 4) створення умов для організаційного забезпечення незалежності суддів (ст. 86); 5) окреслення у змісті правового статусу суддів обов'язків щодо збереження та захисту незалежності й гідності суддів (ст. 95); 6) включення до переліку прав судді також і права на незалежність (ст. 98). Спеціальні нормативні приписи щодо реалізації незалежності суддів охоплюються приписами ст. 100, які визначають у змісті прояву незалежності деполітизованість, незмінність та недоторканість на період виконання повноважень, обмеження при призначенні на іншу посаду, при притягненні до відповідальності, при позбавленні повноважень й відстороненні від посади, незалежність функціонування судової влади й передбачуваної законом процедури здійснення правосуддя, недопустимість встановлення обмежень й втручання в судочинство, забезпечення особистої безпеки суддів й надання матеріальних та соціальних гарантій. Статтею 122 спроектовано наведені сутнісні прояви незалежності також і на присяжних засідателів. Все це покликано забезпечити досягнення єдиного результату правосуддя - прийняття справедливого, неупередженого рішення по відповідній справі.

Окремо у зазначеному Законі АР звернена увага на особливості реалізації змісту недоторканості суддів, у тому числі шляхом запровадження спеціальної процедури та підстав відсторонення судді від посади та притягнення його до відповідальності, визначення чіткої моделі притягнення до кримінальної відповідальності із залученням Судово-правової ради та на підставі рішення Генерального прокурора Азербайджанської Республіки (ст. 101). Варто відзначити також і спеціальне унормування в межах розглянутого нормативно-правового акту питання притягнення до дисциплінарної відповідальності суддів, де віднайшли відображення питання кола причин, що передують початку дисциплінарного провадження відносно судді (ст. 111), вичерпного переліку підстав притягнення до такого виду юридичної відповідальності (ст. 111-1) та порядку притягнення до неї (ст. 112), яка забезпечує легітимацію відповідних суб'єкта (Судово-правової ради), який розпочинає дисциплінарне провадження відносно судді, а також його повноваження. Спеціальний правовий режим Судово-правової ради досить чітко унормований в положеннях Закону АР «Про Судово-правову раду», який по суті є інститутом соціального компромісу у впливу на судову владу з боку суспільства у поєднанні з конструкцією забезпечення недоторканості суддів.

Подібним нормативним актом в українському правовому полі є Закон України «Про судоустрій і статус суддів». В межах нього загальні положення щодо незалежності суду та суддів відтворені у ст. 1 (щодо незалежності та безсторонності судів), ст. 6 (стосовно змісту незалежності судів, зокрема в частині взаємовідносин з іншими органами публічної влади), ст. 7 (у сенсі реалізації змісту права на справедливий суд). Разом з тим, спеціальні положення щодо сутності незалежності в якості визначальної риси правового статусу суддів відтворені у низці норм цього закону. Так, в ст. 48 серед її змістовних складових відзначено: 1) порядок призначення, притягнення до відповідальності, звільнення та припинення повноважень судді; 2) його недоторканність та імунітет; 3) незмінюваність судді; 4) порядок здійснення правосуддя, визначений процесуальним законом, таємницею ухвалення судового рішення; 5) заборона втручання у здійснення правосуддя; 6) відповідальність за неповагу до суду чи судді; 7) окремий порядок фінансування та організаційного забезпечення діяльності судів, установленим законом; 8) належне матеріальне та соціальне забезпечення судді; 9) функціонування

органів суддівського врядування та самоврядування; 10) визначені законом засоби забезпечення особистої безпеки судді, членів його сім'ї, майна, а також інші засоби їх правового захисту; 11) право судді на відставку; 12) встановлення обов'язку інших учасників суспільних відносин поважати незалежність судді та не посягати на неї; 13) недопустимість звуження змісту та обсягу визначених чинним законодавством гарантій незалежності судді. При цьому, ст. 52 визначає утвердження незалежності як складової правового статусу судді у проекції на відповідний різновид судочинства чи адміністративну посаду, яку обіймає суддя, ст. 57 покладає обов'язок на суддю щодо незалежного здійснення правосуддя при складанні присяги, ст. 69 пред'являє вимогу незалежності до кандидата на посаду судді, ст. ст. 126, 129, 133 розкривають сутність суддівського самоврядування як однієї з гарантій забезпечення незалежності суддів, ст. 146 створює матеріальні та фінансові передумови для забезпечення незалежності суддів.

Необхідно зважити на той факт, що українське законодавство у змісті проаналізованого нормативно-правового чітко відмежовує особливості притягнення до відповідальності судді з огляду на професійну його діяльність та за вчиненні правопорушення поза нею, що опосередковує реалізацію змісту недоторканості та імунітету судді (ст. 49). При цьому в першій групі правопорушень передбачена кримінальна або дисциплінарна відповідальність, а в межах другої - кримінальна чи адміністративна, де вагома роль приділяється поведінці таких суб'єктів як Вища рада правосуддя та Генеральний прокурор України. Вища рада правосуддя в Україні, як незалежний конституційний орган державної влади та суддівського самоврядування, діє на підставі Закону України «Про Вищу раду правосуддя» та забезпечує процедуру притягнення суддів до того чи іншого виду юридичної відповідальності, створюючи тим самим компромісний варіант поєднання конструкції незалежності суддів та притягнення їх до відповідальності.

За польським законодавством, на прикладі положень Закону Республіки Польща «Про систему судів загальної юрисдикції» та Закону Республіки Польща «Про статус суддів Конституційного Трибуналу», в межах загальних засад здійснення правосуддя суддями загальних судів та Конституційного Трибуналу визначено їх незалежність та незалежність судової влади (ст. 9b і ст. 6 наведених законів відповідно). До того ж

притягнення до відповідальності суддів у цій країні позиціонується через реалізацію такої складової змісту принципу незалежності зазначених посадових осіб як їх недоторканість, що відображено у ст. ст. 20-30 Закону Республіки Польща «Про статус суддів Конституційного Трибуналу» та ст. ст. 110-133 Закону Республіки Польща «Про систему судів загальної юрисдикції». Згідно останнього нормативно-правового акту передбачена процедура притягнення до дисциплінарної відповідальності чітко окреслює спеціальних суб'єктів подібного провадження, які представлені дисциплінарними судами - апеляційними судами та Верховним судом. При цьому, особою зі спеціальним правовим статусом є Дисциплінарний комісар або його заступник, які виконують обов'язки обвинувачувача за відповідною справою залежно від приналежності судді до суду тієї чи іншої інстанції, який обирається Національною судовою радою. Остання є по суті конституційним органом, на який покладено обов'язки по забезпеченню незалежності судів та суддів в Республіці Польща, зокрема через організаційне супроводження процедури призначення суддів.

В межах українського законодавства правову регламентацію незалежності суддів та її взаємозв'язок з формальною та змістовною складовою притягнення їх до відповідальності доповнюють інші нормативно-правові акти, серед яких перш за все Закон України «Про вищу раду правосуддя» та Закон України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів». В Азербайджанській Республіці відповідні першому нормативно-правовому акту положення відображені у Законі Азербайджанської Республіки «Про судово-правову раду». Безумовно, значущими для обох національних систем є нормативні акти, що передбачають адміністративну та кримінальну відповідальність за порушення вимог незалежності суддів та суду, а також організаційно-стратегічні нормативно-правові акти, наприкладі Указу Президента Азербайджанської Республіки від 3 квітня 2019 року «Про поглиблення реформ в судово-правовій системі» або Указу Президента України від 30 червня 2023 року «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 23 червня 2023 року «Про прискорення судової реформи та подолання проявів корупції у системі правосуддя»». Теж саме має місце й у польському законодавстві.

Висновки. Таким чином, правові основи забезпечення незалежності та відповідальності суддів при здійсненні правосуддя в Азербайджанській

Республіці, Україні та Республіці Польща відтворюють основні надбання з цього приводу міжнародного законодавства, хоча й мають певні відмінності функціонального й формального характеру.

Детермінація категорій незалежності та відповідальності суддів у контексті забезпечення належного функціонування судової влади чітко простежуються у міжнародному законодавстві.

Підтримано науковий підхід, за яким включення нормативного матеріалу, який закріплює незалежність судів та суддів, у конституційні положення є вагомим фактором дотримання прав громадян на захист прав і свобод незалежним судом, що відображено в конституційних нормах всіх трьох країн. Звернена увага на конституційно-правове формування засобів реалізації недоторканості суддів через встановлення спеціального правового режиму притягнення їх до відповідальності. При цьому, вказано на безпосередню пролонгацію змісту європейського законодавства в Азербайджанській Республіці в частині комплексного сприйняття категорій незалежності та безсторонності в якості складової правосуб'єктності суду та судді й ознаки правосуддя, як відповідної процесуальної діяльності.

В межах спеціального законодавства, що детермінує правовий статус суддів, виокремлено загальні та спеціальні правові режими реалізації змісту незалежності суддів, а також їх кореляції у проекції на сутність недоторканості суддів у поєднанні з визначенням формальних за змістовних елементів процедури притягнення наведених посадових осіб до юридичної відповідальності.

В рамках національних правових режимів розглянутих країн детерміновано особливості притягнення до відповідальності суддів з огляду на їх професійну діяльність та за вчиненні правопорушення поза нею, що опосередковує реалізацію змісту недоторканості та імунітету таких посадових осіб. Окремо виділено процедуру притягнення до кримінальної та дисциплінарної відповідальності суддів, детерміновано причини, підстави, процедуру та суб'єктів здійснення наведеного провадження, де вказано на спеціальний статус органів, що забезпечують досягнення соціального компромісу у впливу на судову владу з боку суспільства у поєднанні з конструкцією забезпечення недоторканості суддів. В Україні таким органом є Вища рада правосуддя, в Азербайджанській Республіці - Судово-правова рада, в Республіці Польща - Національна судова рада.

Наведене ніяким чином не спростовує перспективність дослідження особливостей забезпечення відповідальності та незалежності суддів при здійсненні правосуддя, зокрема на прикладі Азербайджанської Республіки, України та Республіки Польща, а тільки створює додатковий імпульс для подальших наукових розвідок.

Література

1. Берч В. В., Белов Д. М., Бисага Ю. М. Конституційно-правові засади забезпечення незалежності судді Конституційного Суду України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2023. Випуск 80: частина 1. С. 102-106.
2. Драгневич О. В. Особливості правової регламентації імунітету судді за законодавством України. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2020. № 8. С. 544-549.
3. Кравчук В. М., Юхимюк О. М. Статусні принципи правового статусу суддів. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління.* 2019. № 3(5). С. 104-120.
4. Пивовар І. В. Незалежність суддів у контексті сучасних правових реформ. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція.* 2014. № 10-1. Том 1. С. 46-48.
5. Пушкар С. І. Забезпечення незалежності судді як гарантія їх діяльності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2023. Випуск 78: частина 2. С. 336-341.
6. Антонюк Н., Верба-Сидор О., Пашук Т., Рабінович С. Незалежність і дисциплінарна відповідальність суддів: міжнародні стандарти й національна

практика: монографія. Львів: Видавництво БФ «Медицина і право», 2020. 249 с.

7. Бисага Ю. М., Пирого І. С. Повноваження та функціональне призначення Вищої Ради правосуддя у сфері забезпечення незалежності судової влади. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2023. Випуск 79: частина 2. С. 432-437.

8. Овчаренко О. М. Юридична відповідальність суддів: питання теорії і практики. Автореф. дис. ... док. юр. наук. Одеса, 2018. 41 с.

9. Новак О. Д. Особливості дисциплінарної відповідальності суддів. *Державне будівництво та місцеве самоврядування.* 2012. Випуск 23. С. 334-343.

10. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень статті 2, абзацу другого пункту 2 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи», статті 138 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (справа щодо змін умов виплати пенсій і щомісячного довічного грошового утримання суддів у відставці) від 3 червня 2013 року № 3-рп/2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-13#Text> (дата звернення: 20.06.2024 р.)

Ахундова Коңюль Аріф-кизи,
докторант

Національної академії авіації ЗАТ «AZAL»,
м. Баку, Азербайджанська Республіка